

บทที่ ๒

ทอานหนังสือประจำหมู่บ้าน

แนวคิดในการจัดตั้งทอานหนังสือประจำหมู่บ้านในประเทศไทย

เป็นที่ทราบกันดีว่าโลกและสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นมนุษย์จึงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้เพื่อที่จะพัฒนาและปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสภาวะและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เป็นนิจ วิธีการที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้เพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ก็คือ การศึกษา รัฐบาลได้ตระหนักถึงข้อเท็จจริงนี้เป็นอย่างดี และยิ่งเล็งเห็นว่าการศึกษานอกจากจะช่วยในการพัฒนาคุณภาพของประชาชนแล้วยังเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่กำลังพัฒนา ดังนั้นจึงจัดให้มีการลงทุนทางการศึกษาสูง เมื่อเปรียบเทียบกับรายจ่ายงบประมาณค่าใช้จ่ายแผ่นดินด้านอื่นๆ จะเห็นได้ว่า ในปีงบประมาณ ๒๕๒๕ (สำนักงบประมาณ ๒๕๒๔: ๓๔) งบประมาณค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาได้ถึงร้อยละ ๒๖.๓ ของงบประมาณรายจ่ายอื่นๆ ทั้งหมด

อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาของไทยยังประสบปัญหาอีกมาก รัฐบาลไม่สามารถจะจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในประเทศไทยได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่นชนบทที่อยู่ห่างไกลซึ่งประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอาศัยอยู่ทำให้ขาดความเสมอภาคทางการศึกษา จากสถิติปี ๒๕๒๕ (กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวง กองแผนงาน ๒๕๒๖ ช: ๑๑, ๒๒-๒๔) แสดงให้เห็นว่าประชากรที่อยู่ในวัยเรียน ๒๕,๙๘๖,๔๘๘ คน รัฐบาลสามารถจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนได้เพียง ๑๐,๒๖๑,๐๘๘ คน หรือร้อยละ ๓๙.๓๙ ของประชากรในวัยเรียนทั้งหมดและจากการสำรวจกลุ่มเป้าหมายผู้ไม่รู้หนังสือจำนวน ๒๔ จังหวัด ในปีเดียวกันนี้ พบว่ามีประชากรอายุ ๑๔ ปีขึ้นไปไม่รู้หนังสือถึงร้อยละ ๙.๘ และเป็นประชากรส่วนใหญ่ในชนบท ซึ่งสาเหตุที่ผู้ไม่รู้หนังสือนั้นเนื่องมาจากการขาดโอกาสที่จะเข้าศึกษา การเรียนไม่สม่ำเสมอ และการลาออกกลางคัน

ในขณะที่เกี่ยวกับผู้ ที่จบการศึกษาภาคบังคับขาดการศึกษาต่อเนื่อง บุคลากรอ่านเพราะขาดแคลนหนังสือหรือสิ่งพิมพ์ต่างๆ นานเข้าก็จะทำให้เป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสืออีกท่านเองเกี่ยวกับการสัมมนาทักษะอื่นๆ ซึ่งไม่มีโอกาสได้ฝึกปฏิบัติทบทวนสม่ำเสมอความถี่แห่งการใช้และไม่ใช้ที่ว่า สิ่งใดที่มีการฝึกฝนอยู่เสมอสม่ำเสมอหรือใช้บ่อยๆ จะระลึกได้และจำได้แม่นยำในทางตรงข้ามสิ่งใดที่ไม่ได้ใช้หรือไม่ได้ฝึกฝนอยู่เสมอสม่ำเสมอจะทำให้ลืมเลือนไปที่ละน้อยจนในที่สุดไม่อาจจะระลึกได้เลย ซึ่งการที่ผู้จบการศึกษาภาคบังคับออกมาแล้วและกลับกลายเป็นผู้ไม่รู้หนังสืออีกทำให้เกิดความสูญเสียเปล่าทางการศึกษา และผลกระทบจากการที่ประชากรไม่รู้หนังสือคือทำให้ไม่มีโอกาสที่จะแสวงหาความรู้และข่าวสารต่างๆ ที่ทันต่อเหตุการณ์และขาดความรู้พื้นฐานที่จะนำไปปรับปรุงอาชีพ ชีวิต ความเป็นอยู่ของคนให้ดีขึ้น

นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท โดยเฉพาะในด้านการบริการข่าวสารข้อมูลทำให้คนในชนบทที่จบการศึกษาภาคบังคับมีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้จำนวนมากมีโอกาสดวงหาความรู้และข่าวสารต่าง ๆ ได้น้อยเพราะความยากจน ขาดแหล่งที่จะซื้อหาหรือแหล่งที่จะให้บริการให้ข่าวสารข้อมูลและความรู้ อย่างแพร่หลายทั่วถึงและรวดเร็วทันการ ซึ่งมีผลทำให้เกิดช่องว่างและเกิดความเสียเปรียบแก่ชาวชนบทในอันที่จะแข่งขันกับชาวเมืองซึ่งมีบริการห้องสมุด มีร้านหนังสือพิมพ์และหนังสือต่างๆ เพื่อปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของคนให้ดีขึ้นอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นสภาพความสูญเสียเปล่าทางการศึกษา การไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษาหรือการ เสียเปรียบในการรับทราบข่าวสารและความรู้ต่างๆ มีผลทำให้เกิดความไม่กลมกลืนระหว่างสังคมในเมืองและชนบท ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงมุ่งส่งเสริมให้เกิดความกลมกลืนขึ้น โดยเฉพาะในด้านการศึกษาอันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ โดยกองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา * ได้วางโครงการจัดหาหนังสือและเอกสารสำหรับ

* เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๒๒ ได้มีการจัดตั้งกรมการศึกษานอกโรงเรียนโดยโอนกองการศึกษาผู้ใหญ่และสำนักงานโครงการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาศูนย์วิจัยเพื่อการศึกษา สังกัดกรมวิชาการ เข้ามารวมกัน และกำหนดให้กองปฏิบัติการ กรมการศึกษานอกโรงเรียน รับผิดชอบด้านการศึกษา นอกโรงเรียนส่วนภูมิภาคและที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

ประชาชนในชนบท ในรูปที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน (กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา กองการศึกษาผู้ใหญ่ ๒๕๒๐: ๔) และถือว่าที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเป็นสมบัติของชาวบ้านทุกคน เพราะต่างก็โคช่วยกันคิด ช่วยกันสร้าง สละทั้งทรัพย์สิน เวลา และแรงงาน เพื่อใช้เป็นที่อ่านหนังสือพิมพ์รายวัน วารสาร และหนังสืออื่นๆ ที่อาจจะเพิ่มมากขึ้น โดยไม่จำกัดเวลาว่าใครจะมาอ่านเวลาไหน หรือจะใช้เป็นที่พบปะสนทนาพักผ่อน ใช้เป็นสถานที่ทำกิจกรรมอื่นๆ ของส่วนรวมเช่น ทำบุญกลางบ้าน รับประทานอาหาร ประชุม ฯลฯ และปรับปรุงดูแลรักษาโดยชาวบ้านช่วยกันจัดเป็นคณะกรรมการขึ้นมาดูแล รัฐบาลช่วยจัดส่งหนังสือพิมพ์ไปให้วันละ ๒ ฉบับเป็นประจำ

โครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านทั่วประเทศของกระทรวงศึกษาธิการ

กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา เห็นว่า โครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชนที่หันเหจากการโยกโดยลงทุนน้อยที่สุด คิดแล้วรัฐบาลลงทุนซื้อหนังสือพิมพ์รายวันให้ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านแห่งหนึ่งๆ เท่ากับลงทุนรายหัวแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาเพียง ๒ คนต่อปี แต่ประโยชน์ที่ได้รับนั้นมากกว่าหลายเท่า (กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา กองการศึกษาผู้ใหญ่ ๒๕๑๘: ๕๖) ประชาชนได้รับความรู้ที่เป็นปัจจุบันทันต่อเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ ทำให้เกิดการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เป็นการรักษาสภาพความเป็นคนคิดเป็นให้คงอยู่ตลอดไป และส่งเสริมประชาชนให้มีคุณภาพอันเป็นพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยคั้งนั้น ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ จึงได้จัดให้มีโครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา กองการศึกษาผู้ใหญ่ ๒๕๒๐: ๔) เพื่อให้ประชาชนได้ทราบข่าวสารและความรู้ต่างๆ เพื่อส่งเสริมการอ่านและป้องกันการลืมนหนังสือ และเพื่อสร้างนิสัยรักการอ่านให้แก่ประชาชน

หลักการและวิธีดำเนินงาน

เพื่อให้การดำเนินงานโครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๒๐: ๕๖-๖๒)

จึงได้กำหนดหลักการและวิธีดำเนินการไว้ดังนี้ กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพิจารณาอนุมัติโครงการจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ซึ่งศึกษาธิการเขตเป็นผู้เสนอขอจัดตั้งตามแผนงานที่วางไว้เป็นปีๆ และจัดสรรงบประมาณสำหรับซื้อหนังสือพิมพ์รายวันให้ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านแห่งละ ๒ ฉบับต่อวัน

ศึกษาธิการเขตจัดตั้งกรรมการดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านในแต่ละเขตการศึกษาและจังหวัดแยกออกได้ดังนี้

๑. คณะกรรมการระดับเขต ประกอบด้วย

ศึกษาธิการเขต	ประธาน
หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์เขต	เลขานุการ
ศึกษานิเทศก์การศึกษาออกโรงเรียน	ผู้ช่วยเลขานุการ
๒. คณะกรรมการระดับจังหวัด ประกอบด้วย

ผู้ว่าราชการจังหวัด	ประธาน
ศึกษาธิการจังหวัด	รองประธาน
หัวหน้าส่วนการศึกษา	กรรมการ
หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์	เลขานุการ

และคณะกรรมการอื่นๆ รวมแล้วไม่เกิน ๙ คน
๓. คณะกรรมการระดับอำเภอประกอบด้วย

นายอำเภอ	ประธาน
ศึกษาธิการอำเภอ	กรรมการและเลขานุการ
หัวหน้าหมวดการศึกษา	กรรมการ
สมาชิกสภาจังหวัด	กรรมการ

บุคคลอื่นที่เห็นสมควร เช่น พัฒนาการอำเภอ
 เกษตรอำเภอ อนามัยอำเภอ รวมแล้วสมาชิกอย่างน้อย ๙ คน

๕. คณะกรรมการระดับหมู่บ้าน ประกอบด้วย คณะบุคคลที่ชาวบ้านคัดเลือกขึ้นมา จำนวนไม่น้อยกว่า ๕ คน กำหนดหน้าที่ประธาน ๑ คน เลขานุการ ๑ คน และคณะกรรมการ ๓ คน ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และบุคคลอื่นที่เหมาะสม เช่น เจ้าอาวาส ครู พัฒนาการประจำตำบล แพทย์ประจำตำบล ข้าราชการที่อยู่ในหมู่บ้านนั้น คหบดีที่เป็นที่นับถือของชาวบ้านหรือเจ้าของรถยนต์ที่วิ่งรับส่งคนโดยสารในหมู่บ้านนั้น ผู้ได้รับเลือกจะไม่ได้รับเงินค่าตอบแทน แต่ถือว่าเป็นเกียรติแก่ผู้ได้รับการคัดเลือก

หน้าที่ของคณะกรรมการระดับต่างๆ มีดังนี้

๑. คณะกรรมการระดับเขตการศึกษา มีหน้าที่

- ๑.๑ ประสานงานระดับต่างๆ
- ๑.๒ ออกนิเทศตรวจเยี่ยม
- ๑.๓ ให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ
- ๑.๔ เป็นศูนย์อบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่
- ๑.๕ ติดตามประเมินผล และทำการวิจัย

๒. คณะกรรมการระดับจังหวัด มีหน้าที่

๒.๑ วางแผนจัดตั้งและขยายที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน มีการแต่งตั้งอนุกรรมการหรือศึกษานิเทศก์ออกไปดูทำเลที่ตั้ง ความหนาแน่น ความต้องการ เส้นทางจัดส่งรวบรวมข้อมูลที่คณะกรรมการระดับอำเภอส่งมา แล้วพิจารณากำหนดหมู่บ้านที่จะตั้งโดยอาศัยเกณฑ์ที่กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา กำหนดไว้

๒.๒ ประสานงานกับกองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเรื่องเสนอโครงการเพื่อขออนุมัติงบประมาณ รายงานผลการดำเนินงาน เสนอปัญหาในการดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน และเสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินงาน

๒.๓ พิจารณาเสนอให้วุฒาราชการจังหวัดสั่งยุบเลิกเปลี่ยนแปลงโยกย้ายที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

๒.๔ มอบหมายให้อนุกรรมการ ออกตรวจเยี่ยมติดตามผลงานและ
เสนอรายงานต่อประธานกรรมการ

๒.๕ ส่งเสริมคุณภาพของที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน โดยวางโครง
การประกวดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน วิธีการต่างๆ เช่น อาจวางโครงการอาสา
สมัครปรับปรุงที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

๓. คณะกรรมการระดับอำเภอ เป็นคณะบุคคลที่สำคัญในการช่วยเสริมสร้าง
จัดทำที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เพราะกรรมการระดับนี้เป็นผู้อยู่ใกล้ชิดกับผู้นำของ
ท้องถิ่น ทราบปัญหาความตองการ และมีหน้าที่ช่วยเหลือในการพัฒนาท้องถิ่นอย่าง
ใกล้ชิด นอกจากนั้นยังมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาสาขาต่างๆ ออกไปปฏิบัติในท้องถิ่นแล้ว
เป็นประจำ คณะกรรมการระดับอำเภอมีหน้าที่

- ๓.๑ ประชาสัมพันธ์ในเขตปฏิบัติการ
- ๓.๒ ประชุมพบปะประชาชน ชี้แจงให้ทราบวัตถุประสงค์
- ๓.๓ พิจารณาคัดเลือกหมู่บ้านและสถานที่ที่จะจัดตั้ง
- ๓.๔ ติดต่อกับตัวแทนจำหน่ายหนังสือพิมพ์และจัดส่งหนังสือพิมพ์
- ๓.๕ ดูแลแก้ไข้ปัญหาและควบคุมการส่งหนังสือพิมพ์ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว
- ๓.๖ ทำแผนผังของที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ทำแผนที่แสดงเส้นทาง
สายส่งหนังสือพิมพ์
- ๓.๗ ออกพบปะเยี่ยมเยียน ให้คำปรึกษาและขอความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์
- ๓.๘ ติดตขอความร่วมมือในการจัดหาหนังสือและเอกสารอื่น
- ๓.๙ พิจารณาคัดเลือก และเสนอรายชื่อกรรมการระดับหมู่บ้านให้

ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง

๔. คณะกรรมการระดับหมู่บ้าน ควรเลือกจากบุคคลที่เป็นเคารพนับถือของ
ชาวบ้านมีความเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความรับผิดชอบในหน้าที่ มีลักษณะ
เป็นผู้นำและทำงานอย่างมีแบบแผน เป็นผู้มองการณ์ไกล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
และตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หรือไม่ไกลมากนัก คณะกรรมการ

ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ระดับหมู่บ้าน มีหน้าที่

๔.๑ ชักชวนชาวบ้านมาประชุม แล้วชี้แจงวัตถุประสงค์และผลที่จะได้รับจากการจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

๔.๒ เลือกสถานที่ตั้ง และชักชวนกันเสียสละสร้างอาคารที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

๔.๓ จัดหาเครื่องอุปกรณ์ จัดทำหน้าที่ควบคุมดูแลอาคารสถานที่ รักษาซ่อมแซมและตกแต่งภายนอกภายในที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ให้ความช่วยเหลือบริการได้รับความสะดวก

๔.๔ ทำการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านมาใช้บริการนี้ทราบและจัดกิจกรรมส่งเสริมที่เป็นประโยชน์บ่อยๆ

๔.๕ พิจารณาคัดเลือกหนังสือพิมพ์ ตรวจสอบการส่งหนังสือพิมพ์ให้จัดส่งตรงตามกำหนด คอยติดตามให้ได้รับหนังสือพิมพ์ในกรณีที่การส่งขาดหายไป

๔.๖ จัดหาหนังสือเพิ่มเติมขึ้นทุกๆ ปี

๔.๗ ประชุมพบปะหรือปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆ มีการจัดบันทึกการประชุมและรายงานผลการประชุมให้ทางอำเภอทราบทุกวันสิ้นเดือน

หมายเหตุ เมื่อกรมการศึกษานอกโรงเรียนจัดให้มีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนในระดับจังหวัดขึ้นเพื่อให้รับผิดชอบงานการศึกษานอกโรงเรียนในจังหวัดที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตั้งอยู่ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเป็นกิจกรรมประเภทหนึ่งของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดจึงมีหน้าที่ช่วยเหลือให้คำแนะนำการปฏิบัติงานของคณะกรรมการนี้ด้วย (เสนาะ บุญเทือง, สัมภาษณ์)

ขั้นตอนการดำเนินงานจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

การจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เขตการศึกษา จังหวัด อำเภอ ร่วมกับผู้นำหรือบุคคลสำคัญในท้องถิ่นร่วมกันดำเนินการจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านตามขั้นตอนดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา กองการศึกษา ผู้ใหญ่ ๒๕๒๐: ๖๒-๖๓)

๑. จังหวัดกับเขตการศึกษาร่วมกันพิจารณาจำนวนที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านภายในสัดส่วนที่เขตการศึกษาได้รับจากกรมการศึกษานอกโรงเรียนแต่ละครั้ง เมื่อทราบจำนวนแล้วจัดสรรให้อำเภอต่างๆ

๒. จังหวัดและอำเภอช่วยกันประชาสัมพันธ์ให้หน่วยราชการ ครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชน ลูกเสือชาวบ้าน มีความสนใจและเห็นประโยชน์ของที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

๓. อำเภอแต่ละอำเภอจัดทำโครงการของตน สสำรวจสภาพข้อมูล ความพร้อมของหมู่บ้านแต่ละแห่ง แต่ละเส้นทาง ตลอดจนติดต่อกับร้านจำหน่ายหนังสือพิมพ์ เรื่องการจัดส่งหนังสือพิมพ์ไปยังที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านแต่ละแห่ง

๔. อำเภอทำความเข้าใจกับผู้นำหมู่บ้าน บุคคลสำคัญของท้องถิ่น ตลอดจนชาวบ้านในหมู่บ้านนั้น แล้วร่วมกันกำหนดรายละเอียดสถานที่ตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน การก่อสร้างอาคาร ตลอดจนการเลือกบุคคลเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน

๕. อำเภอทำเนียบเรื่องเสนอจังหวัด เพื่อรวบรวมรายละเอียดเสนอกรมการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้แบบฟอร์ม "แนวปฏิบัติการปรับปรุงและขอจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน" (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ง. ๕) ซึ่งมีสิ่งสำคัญที่จะต้องส่งไปด้วยคือ

๕.๑ โครงการจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน (แยกเป็นรายอำเภอ)
(ดูตัวอย่างในภาคผนวก ง. ๕)

๕.๒ แผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้าน (รวมทั้งอำเภอ) และเส้นทางส่งหนังสือพิมพ์โดยยึดร้านจำหน่ายหนังสือพิมพ์เป็นหลัก (ดูตัวอย่างในภาคผนวก ง. ๖)

๕.๓ บัญชีรายชื่อ หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ที่ขอจัดตั้ง

(ดูตัวอย่างในภาคผนวก ง. ๖)

๖. จังหวัดหรืออำเภอส่งเจ้าหน้าที่ไปตรวจสอบการก่อสร้างอาคาร ความพร้อมของอุปกรณ์แล้วนำเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อขออนุมัติการจัดตั้ง และมอบหมายให้อำเภอเป็นผู้ทำสัญญาจัดซื้อหนังสือพิมพ์กับร้านค้า กำหนดวัน เวลา สถานที่ บุคคลที่จะรับ-ส่ง หนังสือพิมพ์ไปยังที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านแต่ละจุด

๗. จังหวัดรายงานผลให้เขตการศึกษาและกรมการศึกษานอกโรงเรียนทราบ

๘. จังหวัด อำเภอและเจ้าหน้าที่จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด (ในกรณีที่มีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดตั้งอยู่) นิเทศ ตรวจสอบ เพื่อติดตามผลและหาทางช่วยเหลือที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านโดยสม่ำเสมอ

การ เลือกสถานที่ตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

สถานที่ตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการที่จะทำให้คนมาใช้หรือไม่ใช้ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านถ้าหากเลือกสถานที่ที่ไม่เหมาะสมประชาชนจะมาใช้น้อยหรือไม่มาใช้เลย เพราะสถานที่บางแห่งประชาชนไม่กล้าเข้าไปใช้ เช่น ในสถานที่ราชการ ในโรงเรียน บนกุฏิของเจ้าอาวาส ในบ้านหรือร้านค้าของเอกชน ผู้ใช้จะเกิดความรู้สึกอึดอัดไม่สบายใจ ไม่มีอิสระ และไม่สามารถปฏิบัติตนอย่างสบายๆ ได้ ดังนั้นจึงควรเลือกสถานที่ๆ เหมาะสมโดยมีเกณฑ์พิจารณาดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา กองการศึกษาผู้ใหญ่ ๒๕๒๐: ๖๔-๖๗)

๑. ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านควรตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้าน ใกล้วัดหรือใกล้โรงเรียน เพราะบริเวณดังกล่าวเป็นย่านที่มีประชาชนอาศัยอยู่หนาแน่น ประชาชนผ่านไปมาทำธุรกิจของตนตลอดเวลา เมื่อมีเวลาว่างก็เข้ามาอ่านได้สะดวกและไม่เสียเวลา

๒. บางท้องที่ไม่สามารถหาสถานที่ที่เหมาะสมดังข้อแรกได้ก็อาจพิจารณาเลือกที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านโดยใช้สถานที่เอกเทศกลางหมู่บ้าน เพื่อความสะดวกสบายและมีอิสระในการเข้าใช้

๓. บางกรณีหมู่บ้านอาจตั้งอยู่ลึกเข้าไป แต่วัดและโรงเรียนตั้งติดอยู่ริมทางหลวงอาจพิจารณาตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านใกล้วัดและใกล้กับโรงเรียนก็ได้

๔. ศาลาพักผ่อนริมทางหลวง บริเวณที่จอดรถประจำทาง บริเวณทางแยก รวมของหมู่บ้านบริเวณหน้าหรือเชิงสะพาน ซึ่งเป็นที่ประชาชนใช้รถยนต์เป็นพาหนะเดินทาง บริเวณที่จอดรถประจำทาง ซึ่งประชาชนต้องไปรอขึ้นรถหรือเรือโดยสาร ประชาชนสามารถใช้เวลานั่งรอ เข้าไปอ่านหนังสือพิมพ์และเอกสารต่างๆ ได้

๕. บริเวณหน้าโรงเรียน ซึ่งจะเป็นศูนย์รวมของผู้ปกครอง คนขับรถยนต์และคนขับรถสามล้อที่มารับเด็กนักเรียนที่เลิกเรียนอย่างคั่งคั่ง แต่อาจมีปัญหาเวลาที่โรงเรียนปิดภาคเรียน ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่า แม้โรงเรียนปิดก็มีคนมาอ่าน ก็อาจจะลองใช้สถานที่นี้จัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

๖. ในบริเวณวัดที่เป็นสำนักเรียนพระปริยัติธรรมหรือโรงเรียนผู้ใหญ่สายสามัญหรือโรงเรียนผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ อาจเลือกมุมใดมุมหนึ่งของอาคารเรียนจัดเป็นที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

๗. บริเวณใกล้เคียงสำนักงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นที่ประชาชนมาพบปะเพื่อติดต่อการงานในเรื่องต่างๆ และมักจะตั้งอยู่ในย่านที่มีหมู่บ้านหนาแน่น การไปมาสะดวก มักมีไฟฟ้าใช้ทำให้ชาวบ้านสามารถมาใช้ในเวลา กลางคืนได้

๘. สถานที่อื่นๆ ที่คิดว่าเหมาะสมที่สุดในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น บริเวณใกล้ร้านค้าหรือบ้านเอกชนที่สนใจให้ความช่วยเหลือกิจการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ใกล้บริเวณโรงงาน บริเวณใกล้ตลาด เป็นต้น

สรุปได้ว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดในการพิจารณาเลือกสถานที่สำหรับจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านก็คือ จะต้องเป็นบริเวณชุมชนคนอยู่หนาแน่น หรือบริเวณที่คนสามารถเข้าไปใช้ได้สะดวกโดยไม่เสียเวลา และรู้สึกมีอิสระในการเข้าใช้ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

วัตถุประสงค์ที่จำเป็นสำหรับที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

วัตถุประสงค์ต่างๆ ในที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านนั้นควร จะนำทรัพยากรหรือ

วัตถุประสงค์ใน พันธบัตรทั้งเก่าและใหม่มาประดิษฐ์ดัดแปลงใช้ใหม่มากที่สุด โดยคำนึงถึงประโยชน์และความประหยัดด้วย วัสดุและอุปกรณ์ที่จำเป็นจะต้องจัดทำใหม่ใช้ใน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เรียงลำดับตามความสำคัญ ดังนี้

๑. ที่วางหนังสือพร้อมไม้กับ ๔ อัน เป็นเครื่องใช้ที่ช่วยให้การเก็บรักษาหนังสือพิมพ์ใหม่และฉบับย้อนหลัง ๒ วันมีระเบียบเรียบร้อย ไร้สะควก และป้องกันการฉีกขาดหรือถูกลมพัดปลิวไปที่อื่น

๒. โต๊ะอ่านหนังสือพิมพ์พร้อมมานั่ง ขนาดใหญ่พอสมควร โดยพิจารณาจากความเหมาะสมของตัวอาคารและคำนวณจากผู้ใช้

๓. เก้าอี้หรือมานั่งอ่านหนังสืออย่างน้อย ๘ ที่ สำหรับผู้ใช้บริการ นำหนังสือมานั่งอ่านที่โต๊ะ หรืออาจใช้หนังสือบนขาโต๊ะหรือ ๓ขา

๔. น้ำดื่ม

๕. ป้ายประกาศและกระดานคำ สำหรับแจ้งข่าวสารสำคัญประจำวัน เช่น ข่าวจากการตั้งวิทยุ พากษ์ข่าวหนังสือพิมพ์ ข่าวในหมู่บ้าน ฯลฯ

๖. ตู้เก็บหนังสือและเอกสาร ใช้เป็นที่เก็บหนังสือพิมพ์เก่าและเก็บหนังสือ วารสาร สิ่งตีพิมพ์ที่ทางราชการหรือเอกชนส่งให้ หรือบริจาค

๗. พระบรมฉายาลักษณ์ ภาพพระพุทธรูป ธงชาติ มีไว้ในอาคารที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นสิ่งเตือนใจ เตือนความรู้สึก สร้างความสามัคคีเตือนให้ระลึกถึงประเทศชาติ บ้านเมือง

๘. ป้ายคำขวัญเชิญชวนอ่านหนังสือ

๙. ป้ายประกาศรายชื่อคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน รวมถึงป้ายชื่อรายนามผู้บริจาคทรัพย์สินช่วยเหลือที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน และสถิติต่างๆ

๑๐. อุปกรณ์ทับหนังสือกันปลิวลม

๑๑. ป้ายชื่อที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ควรทำให้สวยงาม มีผนังถาวร มีขนาดเหมาะสมกับอาคาร และจัดในที่ซึ่งมองเห็นได้เด่นชัดชัดเจน

๑๒. ชั้นวางหนังสือ วางวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ

๑๓. ถึงขยะและอุปกรณ์สำหรับทำความสะอาด

๑๔. สมุดเยี่ยมและทะเบียนรับหนังสือ จักทำเพื่อเก็บสถิติและทราบถึงความก้าวหน้าของห้องหนังสือประจำหมู่บ้าน สำหรับทะเบียนรับหนังสือจะเป็นเครื่องช่วยตรวจสอบหนังสือหรือแนวสืบคนการ สิ้นหายจากรานจำหน่ายหนังสือหรือผู้รับข่าวใดเป็นอย่างไร สมุดเยี่ยมใช้ในโอกาสที่เจ้าหน้าที่มาเยี่ยมเยียน จุดขอเสนอแนะและชี้แจงรายงานการประชุมคณะกรรมการทุกครั้งก็ได้

๑๕. ป้ายสถิติผู้อ่านและจำนวนหนังสือ ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มความเจริญก้าวหน้าของห้องหนังสือประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงต่อไป

๑๖. แผนที่ตั้งเขตของหมู่บ้าน

ที่กล่าวมาข้างต้นนี้แสดงถึงวัตถุประสงค์ที่จำเป็นจะต้องจัดใหม่ในห้องหนังสือประจำหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามการที่จะจัดใหม่ได้ครบทุกประการหรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจและทรัพยากรที่มีอยู่ในแต่ละหมู่บ้าน อย่างน้อยที่สุดก็ควรจัดใหม่ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของห้องหนังสือประจำหมู่บ้าน เพื่อให้การทำกิจการดำเนินงานของห้องหนังสือประจำหมู่บ้านได้รับความสนใจ ประสพความสำเร็จ และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับประชาชนทุกคนในหมู่บ้าน เกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของห้องหนังสือประจำหมู่บ้านที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนดไว้มีดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา กองการศึกษานานาชาติ ๒๕๒๐: ๑๕๒)

๑. สถานที่ควรอยู่ในที่ชุมชน มีเนื้อที่พอสมควร พอที่จะขยายงานต่อไปได้

๒. อาคารเป็นเอกเทศ มีความมั่นคงถาวรพอสมควร ขนาด ๔ x ๖ เมตร เป็นอย่างน้อย

๓. มีโต๊ะสำหรับอ่านหนังสืออย่างน้อย ๑ ตัว และมีม้านั่งสำหรับผู้่านอย่างน้อย ๑๐ คน

๔. มีที่วางหนังสือ ๑ ที่ วางหนังสือพิมพ์ได้อย่างน้อย ๘ ฉบับ

๕. มีที่เก็บหนังสือพิมพ์เก่าอย่างน้อย ๑ ที่

๖. มีกระดานคำหรือป้ายนิเทศ

๗. มีป้ายชื่อที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ขนาดพอเหมาะกะบ
ตัวอาคาร

๘. มีคูหนังสือ ๑ หลัง และคองหาหนังสือมาเพิ่มอย่างน้อย
จำนวนหนึ่งและเพิ่มขึ้นทุกๆ ปี

๖๖ ๖๖:๖๖๖๖๖๖๖๖

งบประมาณ

๖๖๖ ๖ ๖๖๖๖๖ ๖

งบประมาณสำหรับดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านได้จากงบ
ประมาณแผ่นดิน โดยกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้จัดสรรเงินที่กรมฯ ได้จาก
งบประมาณแผ่นดินส่วนหนึ่งให้กับกองปฏิบัติการ เพื่อใช้เป็นค่าหนังสือพิมพ์ สำหรับ
ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านใน ๗๖ จังหวัด ในปีงบประมาณ ๖๕๖๖ กรมการศึกษาน
นอกโรงเรียนจัดสรรงบประมาณสำหรับที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านจำนวน ๘,๑๐๐ แห่ง
เป็นเงิน ๖๐,๖๖๖,๐๐๐.-บาท โดยแบ่งเป็นเงินค่าหนังสือพิมพ์แห่งละ ๖ ฉบับต่อปี
คิดเป็นเงินแห่งละ ๖,๑๘๐.-บาท รวมเป็นเงินค่าหนังสือพิมพ์ ๑๖,๖๖๘,๐๐๐.-บาท
และเป็นค่าหนังสือสิ่งพิมพ์เป็นเล่มเพื่อเสริมให้ประชาชนอ่านหนังสือมากขึ้น อันเป็น
การป้องกันมิให้ล้มหนังสือเฉลี่ยเป็นเงินแห่งละ ๓๑๕ บาท รวมค่าหนังสือ
๖,๕๓๘,๐๐๐.-บาท (กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศึกษานอกโรงเรียน ๖๕๖๖ ค:
ค ๖๘, ๖๐)

๖๐ เป้าหมายของโครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลที่แสดงไว้ในแผนผังพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติระยะที่ ๕ ซึ่งนับการศึกษานอกโรงเรียนเป็นสำคัญ กองปฏิบัติการ
กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้วางเป้าหมายและปริมาณของโครงการที่อ่าน
หนังสือประจำหมู่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ. ๖๕๖๕-พ.ศ. ๖๕๖๘ (กระทรวงศึกษาธิการ
สำนักงานปลัดกระทรวง กองแผนงาน ๖๕๖๖ ก: ๕๖) ไว้ดังนี้

ปี พ.ศ.	๖๕๖๕	๖๕๖๖	๖๕๖๗	๖๕๖๘	๖๕๖๙
จำนวนที่อ่านหนังสือ					
ประจำหมู่บ้าน/แห่ง	๘,๕๐๐	๘,๕๐๐	๑๐,๕๐๐	๑๑,๕๐๐	๑๖,๕๐๐

แม้ว่าจะได้มีการวางเป้าหมายและปริมาณ: ดังที่กล่าวข้างต้นและกอง
ปฏิบัติการ กรมการศึกษานอกโรงเรียนก็พยายามจัดดำเนินการอย่างเต็มที่ ก็ยัง
ไม่สามารถดำเนินการได้ตามปริมาณและเป้าหมายที่ต้องการอย่างไรก็ตาม โครงการ
ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านก็มีการขยายตัวเรื่อยมา นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ซึ่งมีที่
อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเพียง ๙๕ แห่ง และในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ มีที่อ่านหนังสือ
ประจำหมู่บ้านทั้งประเทศ ๘,๐๖๘ แห่ง (กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศึกษานอก
โรงเรียน กองปฏิบัติการ (๒๕๒๖: ๑-๕) โครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
นับว่าเป็นโครงการที่สำคัญโครงการหนึ่งของกรมการศึกษานอกโรงเรียน และได้เข้า
ไปมีบทบาทร่วมกับโครงการอื่นๆ ในลักษณะการสนับสนุนและเป็นโครงการต่อเนื่องเช่น
สนับสนุนโครงการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาชนบทยากจน โครงการ
หมู่บ้าน อพป. (อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง) และ โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ
ก็จะกล่าวโดยละเอียดต่อไปและจากการที่เข้าไปร่วมสนับสนุนโครงการอื่นๆ ทำให้
มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเพิ่มขึ้น คือ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
อพป. รวม ๑,๔๘๐ แห่ง ในหมู่บ้านชนบทยากจน ๕๔ แห่ง ดังนั้นถ้าจะนับรวม
ทั้งหมดจะพบว่า มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านทั่วประเทศเป็นจำนวน ๘,๖๐๖ แห่ง
(อัญชลี ก่ำพลรัตน์, สัมภาษณ์)

➤ ประเภทของที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

เนื่องมาจากโครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านประสบปัญหาขาดแคลน
งบประมาณและปัญหาระบบการจัดส่งหนังสือพิมพ์ ซึ่งสาเหตุหนึ่งมาจากหมู่บ้านต่างๆ มี
การกระจายสูง ดังนั้นจึงได้มีการจัดแบ่งประเภทของที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
ออกเป็น ๔ ระดับ โดยเริ่มทำในหมู่บ้านโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือก่อน
และแม้จะได้รับการขอให้มีการจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านจากอำเภอและ
จังหวัดต่างๆ ก็จะไม่ขยายที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเพิ่มอีกในหมู่บ้านปกติ แต่จะให้
พิจารณาปรับปรุงที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเดิมที่มีปัญหา ก่อน ประเภทของที่อ่าน
หนังสือประจำหมู่บ้านมีดังนี้

ระดับ ก. ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเป็นเอกเทศ มีหนังสือพิมพ์ประจำ
๒ ฉบับซึ่งอาจจะเป็นหนังสือพิมพ์ที่ชาวบ้านจัดซื้อเอง หรือทางราชการส่งไปให้

ระดับ ข. ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านไม่เป็นเอกเทศ อาจอาศัยอยู่กับ
ที่วัด ศาสนาประชาคม อณามัย หรือโรงเรียน และมีหนังสือพิมพ์ ๒ ฉบับ

ระดับ ค. ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเป็นเอกเทศ แต่หนังสือพิมพ์ส่งไป
ให้ไม่สม่ำเสมอ บางทีอาจค้างประมาณ เหลือสัปดาห์ละ ๒ ฉบับ ซึ่งจะทำให้
ขยายที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านได้อีก ๒ เท่าตัว

ระดับ ง. ไม่มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านทั้งที่เป็นเอกเทศและไม่เป็น
เอกเทศ กรมการศึกษานอกโรงเรียนจะพยายามจัดให้มี วารสาร และเอกสารอ่าน
ซึ่งอาจจะเป็นวารสารรายเดือน รายบักษ์หรือรายสัปดาห์ ซึ่งวารสารเหล่านี้จะขอจาก
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดและจากหน่วยราชการ
อื่นๆ พร้อมทั้งจัดส่งไปให้ (เสนาะ บุญเรือง, สัมภาษณ์)

ในด้านการปรับปรุงที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านนั้น ในปีงบประมาณ ๒๕๒๗
กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้วางโครงการไว้หลายอย่าง คือ โครงการทำที่อ่าน
หนังสือประจำหมู่บ้านให้น่าสนใจ โครงการปรับปรุงระบบบริหารและการสนับสนุน
ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน โครงการประเมินผลที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านและ
โครงการพัฒนาและทดลองรูปแบบการใช้ห้องสมุดอำเภอเป็นศูนย์กลางจัดระบบข้อมูล
ข่าวสารในระดับตำบลกับหมู่บ้าน (กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศึกษานอก
โรงเรียน กองแผนงานและวิจัย ๒๕๒๖: ไม่ปรากฏเลขหน้า)

✕ การติดตามและประเมินผล

การติดตามผลการดำเนินงานจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน การ
ติดตามดูแลการส่งหนังสือพิมพ์ให้เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการที่เจ้าหน้าที่
ออกไปพบปะช่วยเหลือปัญหาต่างๆ จะช่วยให้การดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นกรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงจัดให้มีแบบประเมินผลที่อ่าน
หนังสือประจำหมู่บ้านขึ้น ซึ่งเนื้อหาในแบบประเมินผลจะประกอบด้วย วัน เดือน ปี
ที่ทำการประเมิน ความสมบูรณ์ของที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านตามเกณฑ์มาตรฐาน

ขั้นค่า การตกแต่งอาคารภายในและภายนอก การรับหนังสือและการติดตาม
สถิติผู้ใช้ การใช้ห้องหนังสือประจำหมู่บ้านทำกิจกรรมอื่น การประชุมของคณะ
กรรมการ การนิเทศเยี่ยมเยียน ปัญหาอุปสรรคและขอเสนอแนะ (ดูรายละเอียด
ในภาคผนวก ง.๑)

ในกรณีที่ห้องหนังสือประจำหมู่บ้านแห่งใดไม่มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น แม้ว่า
จะได้รับความแนะนำจากเจ้าหน้าที่หลายครั้งแล้วก็ตาม จะมีการพิจารณาโยกย้ายห้อง
หนังสือประจำหมู่บ้านนั้นๆ ไปไว้ที่อื่นที่เหมาะสม และมีความพร้อมมากกว่า ตามหลัก
เกณฑ์การโยกย้าย ยิบ เล็กที่ห้องหนังสือประจำหมู่บ้านของกรมการศึกษานอกโรงเรียน
ซึ่งใคร่ระบุเหตุผลในการโยกย้าย ยิบ เล็ก ที่ห้องหนังสือประจำหมู่บ้านดังนี้คือ กรรมการ
ที่ขอจัดตั้งห้องหนังสือประจำหมู่บ้านมิได้ปฏิบัติตามข้อตกลงที่ให้ไว้กับเจ้าหน้าที่จนเป็น
อุปสรรคทำให้ไม่สามารถมีสถานที่ห้องหนังสือประจำหมู่บ้านที่เป็นเอกเทศได้ หรือมิได้
จัดหรือหรือสร้างเสริมสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีในห้องหนังสือประจำหมู่บ้าน ตามเกณฑ์
มาตรฐานขั้นค่าตามกำหนดเวลาที่ตกลงไว้ หรือมีผู้มาใช้บ่อย สถานที่ห้อง
ประจำหมู่บ้านถูกนำไปใช้เพื่อการอื่นเช่น มีอันธพาลมามีวุ่นวาย หรือเป็นสถานที่เล่น
การพนัน เป็นต้น (ดูรายละเอียดภาคผนวก ง.๑๑)

โครงการห้องหนังสือประจำหมู่บ้าน อสป. (อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง)

หมู่บ้าน อสป. เป็นหมู่บ้านที่มีการแทรกซึมและบ่อนทำลาย โดยพวก
ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ในการที่จะล้มล้างรัฐบาล ปัจจุบันมีใน ๕๑ จังหวัด
(ดูรายชื่อจังหวัดในภาคผนวก จ.) มีการบริหารงานในรูปคณะกรรมการ ดังนั้น
ในสถานการณ์ที่เป็นอยู่นี้ รัฐบาลมีเจตนารมณ์ในการเทิดทูน และรักษาไว้ซึ่งสถาบัน
ชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์
เป็นประมุขอย่างเคร่งครัดและในหมู่บ้านเหล่านี้ กระทั่งวง ทบวง กรม และองค์การ
ต่างๆ ของรัฐบาลหรือเอกชนทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น มีส่วนในการ
ปฏิบัติและให้การสนับสนุนสรรพกำลัง เครื่องมือเครื่องใช้ งบประมาณ และปัจจัย
อื่นๆ ที่จำเป็นในการดำเนินการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ ร่วมทั้งการดำเนิน
การตามโครงการอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ("โครงการ อสป. กระทรวงศึกษาธิการ
ประกอบแผนปฏิบัติการที่ ๑/๒๗" ๒๕๒๖?: ๑-๒)

สำหรับกระทรวงศึกษาธิการ มีภารกิจสนับสนุนโครงการ อพป. เกี่ยวกับการให้การศึกษา ฝึกอบรมวิชาการและอาชีพสาขาต่างๆ โดยได้กำหนดเป็นโครงการปฏิบัติรวมทั้งหมด ๓๒ โครงการ และให้กรมต่างๆ ๑๐ กรมรับผิดชอบ และปฏิบัติตามภารกิจ ลักษณะงาน บุคลากร และงบประมาณของกรมต่างๆ โดยเน้นกำหนดเวลาและภารกิจให้เร่งด่วนเป็นพิเศษ ในส่วนที่เป็นภารกิจดำเนินงานของกรมการศึกษาออกโรงเรียนนั้น ได้จัดให้มีโครงการสนับสนุน ๖ โครงการคือ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศึกษาออกโรงเรียน ๒๕๒๖ ข: ๑-๔)

๑. โครงการจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ
๒. โครงการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้น
๓. โครงการจัดการศึกษาออกโรงเรียนประเภทกลุ่มสนใจ
๔. โครงการโสตทัศนศึกษา
๕. โครงการหนังสือสู่ประชาชน อพป.
๖. โครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน อพป.

โครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน อพป. เป็นโครงการหนึ่งที่สนับสนุนด้านการศึกษาออกโรงเรียนของโครงการ อพป. ซึ่งสามารถช่วยให้ประชาชนมีความรู้กว้างขวาง สามารถนำเอาความรู้ ประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับไปปฏิบัติได้ถูกต้อง และเกิดประโยชน์ เพื่อยกระดับตนเองทั้งในด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพให้ดียิ่งขึ้น และให้ประชาชนรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเองได้อย่างถูกต้อง วัตถุประสงค์ของโครงการคือเพื่อให้ราษฎรรักการอ่าน ป้องกันการลืมหนังสือ เป็นศูนย์รวมข่าวและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

เพื่อให้โครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน อพป. ดำเนินไปด้วยดีและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดวิธีดำเนินการไว้ดังนี้

๑. ทางราชการมอบหมายให้คณะกรรมการศึกษาและวัฒนธรรมประจำหมู่บ้าน อพป. ทำหน้าที่คณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หมู่บ้านละไม่เกิน

๕. คน โดยจัดสร้างที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน คุณแลรักษา ทะนุบำรุง ปรับปรุง และประชาสัมพันธ์ให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนในหมู่บ้านและอื่นๆ อย่างมากที่สุด

๒. เจ้าหน้าที่ อพป. กระทรวงศึกษาธิการระดับจังหวัดและอำเภอ ทำหน้าที่ควบคุมดูแลทางเทคนิคและนิเทศ ซึ่งเจ้าหน้าที่ อพป. กระทรวงศึกษาธิการระดับจังหวัด ประกอบด้วย ศึกษาธิการจังหวัดเป็นประธาน ผู้อำนวยการสำนักงาน ประถมศึกษาจังหวัด ศึกษาธิการอำเภอ หัวหน้าสถานศึกษาในสังกัด (เว้นที่สังกัด สำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติ) ข้าราชการ หรือบุคคลอื่นๆ ที่เห็นสมควรเป็น กรรมการและเลขานุการ ในระดับอำเภอประกอบด้วย ศึกษาธิการอำเภอเป็น ประธาน หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอเป็นรองประธาน หัวหน้าสถานศึกษา ที่เกี่ยวข้อง ข้าราชการ หรือบุคคลอื่นๆ ที่เห็นสมควรเป็นกรรมการและเลขานุการ (กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวง กองตรวจและรายงาน

๒๕๒๕: ๕๕-๖๓)

๓. ทางราชการจ่ายค่าวัสดุ (หนังสือพิมพ์) แห่งละ ๖ บาท ต่อวัน รวมปีละ ๒,๑๕๐.๐๐ บาท ต่อแห่ง

ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน อพป. ปัจจุบันมี ๑,๔๕๐ แห่ง บางแห่ง มีความก้าวหน้ามาก มีลักษณะการดำเนินงานเหมือนห้องสมุด ให้ประชาชนขอยืม หนังสือต่างๆ ออกไปอ่านได้ นอกจากนี้ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน อพป. ส่วนใหญ่ จะมีเอกสารของทางราชการจำนวนมาก จากหน่วยงานต่างๆ เช่น กระทรวง สาธารณะสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ รวมทั้งข่าวสาร การศาสนา ฯลฯ (ธรรมาธิปไตย นาคเสน, สัมภาษณ์)

โครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านในเขตพื้นที่ชนบทยากจน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕- พ.ศ. ๒๕๒๙) ได้กำหนดเป้าหมายที่จะพัฒนาเขตชนบทยากจนซึ่งครอบคลุมพื้นที่ ๒๑๖ อำเภอ ๓๐ กิ่งอำเภอ ใน ๓๗ จังหวัด (ดูรายชื่อจังหวัดในภาคผนวก จ.) ในเขต ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ ครอบคลุมประชากรจำนวน เจ็ดล้านห้าแสนคน เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งยังไม่ได้รับผลประโยชน์

จากการพัฒนาประเทศเท่าที่ควรให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ทั้งนี้รัฐจะจัดสรรงบประมาณเจ้าหน้าที่และวัสดุอุปกรณ์ให้ทั่วถึง รวมทั้งจะมุ่งแก้ไขสาเหตุของปัญหาความยากจน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๕๒๔: ๓๔๖) ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดโครงการและเป้าหมายที่จะจัดกิจกรรมเพื่อเสริมและสนับสนุนโครงการพัฒนาอื่นๆ และเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนในหมู่บ้านดั่งกล่าวไว้ดังนี้คือ (กระทรวงศึกษาธิการสำนักงานปลัดกระทรวง กองแผนงาน ๒๕๒๖ ก: ๑๐๒)

๑. โครงการผลิตหนังสือเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสังคม เริ่มดำเนินการใน พ.ศ. ๒๕๒๕
๒. การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาชนบทยากจน เริ่มดำเนินการใน พ.ศ. ๒๕๒๖
๓. การศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน เริ่มดำเนินการใน พ.ศ. ๒๕๒๖
๔. ส่งเสริมบทบาทผู้นำท้องถิ่น เริ่มดำเนินการใน พ.ศ. ๒๕๒๗
๕. รณรงค์เพื่อการรู้หนังสือในเขตพื้นที่ยากจน เริ่มดำเนินการใน พ.ศ. ๒๕๒๗

ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะโครงการที่สัมพันธ์กับโครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ซึ่งมี ๒ โครงการคือ โครงการการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาชนบทยากจน และโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือในเขตพื้นที่ชนบทยากจน

ก. โครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านกับโครงการการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาชนบทยากจน

โครงการการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาชนบทยากจน เป็นโครงการที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนริบมาดำเนินการ ในการที่จะส่งเสริมและสนับสนุนโครงการพัฒนาอื่นๆ ในหมู่บ้านในเขตพื้นที่ยากจน และเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนในหมู่บ้านดั่งกล่าว มีวัตถุประสงค์ดังนี้

(กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวง กองแผนงาน ๒๕๒๖ ก: ๑๐๔-๑๐๕)

๑. เพื่อเสริมและสนับสนุนโครงการพัฒนาต่างๆ ที่จะดำเนินการในพื้นที่
ยากจน โดยให้ความรู้และทักษะที่จำเป็นแก่ประชาชนเพื่อสามารถมีส่วนร่วมสนับสนุน
และใช้ประโยชน์จากโครงการของรัฐบาล

๒. พัฒนาความสามารถของประชาชนในการวิเคราะห์ และคัดเลือกโครง
การที่จะดำเนินการในท้องถิ่นของตน

๓. พัฒนาขีดความสามารถของประชาชนที่จะแก้ปัญหาในการดำรงชีวิต
และยกระดับความเป็นอยู่ในด้านต่างๆ โดยให้การศึกษาระดับขั้นพื้นฐานที่จำเป็นและทักษะ
ในการเรียนรู้ข่าวสารข้อมูล พร้อมทั้งพัฒนาอาชีพที่จะช่วยเสริมรายได้ ตลอดจน
พัฒนาผู้นำราษฎรในท้องถิ่น

๔. เพื่อทบทวนบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาชนบทระดับตำบล
พร้อมทั้งพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของคณะกรรมการปฏิบัติการพัฒนาชนบท
ระดับตำบล

เป้าหมายของโครงการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ศูนย์ประสานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ ๒๕๒๖? : ๑๔๐-๑๔๒)

๑. เป้าหมายในการดำเนินการเพื่อเสริมและสนับสนุนโครงการพัฒนา
อื่นๆ และเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนในหมู่บ้าน โดยดำเนินการใน
จังหวัดเขตพื้นที่ยากจน ๔ จังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้แก่ จังหวัด
อุบลราชธานี อุดรธานี สกลนคร นครราชสีมา สุรินทร์ ชัยภูมิ ขอนแก่น ศรีสะเกษ
ร้อยเอ็ด และ ๖ จังหวัดในภาคเหนือได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ กำแพงเพชร อุทัยธานี
นครสวรรค์ น่าน เพชรบูรณ์ จังหวัดละ ๕ หมู่บ้าน รวม ๓๕ หมู่บ้าน

๒. เป้าหมายในการอบรมครูและราษฎรในคณะกรรมการสนับสนุนการ
ปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล จะดำเนินการในตำบลที่มีหมู่บ้านเป้าหมายในการ
พัฒนาตำบลละ ๒ คนใน ๓๙ จังหวัดเขตพื้นที่ยากจน

ประเภทของกิจกรรม

การดำเนินการตามโครงการจะแบ่งเป็นกลุ่มกิจกรรมหลัก ๓ ด้านได้

๑. กิจกรรมการศึกษาเพื่อเสริมและสนับสนุนโครงการพัฒนาในพื้นที่
ยากจนอื่นๆ
๒. กิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการแก้ปัญหาของ
ประชาชนในหมู่บ้าน
๓. โครงการอบรมครูและราษฎรในคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการ
พัฒนาชนบทระดับตำบล

กิจกรรมหลักทั้ง ๓ ด้านที่กล่าวมานี้ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับที่อ่านหนังสือ
ประจำหมู่บ้านคือ กิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการแก้ปัญหาของ
ประชาชนดังนั้นจึงจะกล่าวละเอียดเฉพาะกิจกรรมซึ่งได้จัดให้มีการดังนี้

๑. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อผู้ใหญ่ไม่ว่าหนังสือ ผู้ไม่จบชั้นประถม
ศึกษาปีที่ ๔ ผู้ลืมนักหนังสือหรือผู้ที่ไม่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลัก มีทักษะในการพูด
อ่านและเขียนภาษาไทยในระดับที่ใช้ดำรงได้ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้โดยจะสอดแทรก
เนื้อหาเกี่ยวกับสภาพปัญหาและข้อมูลที่จำเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในท้องถิ่นที่
ดำเนินการ ซึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ นี้ได้จัดขึ้นอบรมหมู่บ้านละ ๑ ห้อง สำหรับผู้
เข้ารับการอบรม ๒๕ คน และจะจัดดำเนินการต่อไปในระหว่างช่วงเวลาของ
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ห้า

๒. การพัฒนาทักษะเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนและพัฒนาอาชีพ
เพื่อเสริมรายได้โดยการจัดชั้นเรียนฝึกวิชาชีพในสาขาต่างๆ ที่สอดคล้องกับสภาพ
หมู่บ้าน และฝึกอบรมประชาชนในหมู่บ้านใหม่ทักษะและความชำนาญในสาขาวิชาต่างๆ
พอที่จะไปปรับปรุงอาชีพเดิมเสริมรายได้หรือพัฒนาอาชีพใหม่ ชั้นเรียนวิชาชีพ

๑๕๐ ชั่วโมง หมู่บ้านละ ๑ ห้อง ผู้รับบริการ ๒๐ คน และกลุ่มสนใจ

๓๐ ชั่วโมง หมู่บ้านละ ๓ กลุ่ม ผู้รับบริการ ๖๐ คน

๓. การฝึกอบรมเฉพาะเรื่อง เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มและการพัฒนา
ความรู้ความเข้าใจ โดยจัดให้มีการฝึกอบรมประชาชนเฉพาะเรื่องตามความต้องการ
ของท้องถิ่นหมู่บ้านละ ๑๕ คน

๔. การวางระบบข่าวสารขอมูล โดยการจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านๆ ละ ๑ แห่งจัดบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ โดยฝ่ายการศึกษามวลชน ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนจังหวัด. ร่วมกับห้องสมุดประชาชน นำรถห้องสมุดเคลื่อนที่ซึ่งบรรทุกหนังสือ และเอกสารต่างๆออกไปบริการแก่ประชาชนในหมู่บ้าน จัดให้มีบริการยืมกันควา และหาความรู้เพิ่มเติมเคลื่อนไหว ๑ ครั้ง (ศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดขอนแก่น ๒๕๒๖?: ๓) เผยแพร่ขอมูลในรูปของบริการโสตทัศนศึกษา ๓ ครั้ง ซึ่ง เป็นการจัดการศึกษาที่ให้ความรู้แก่ประชาชนทุกรูปแบบในลักษณะหน่วยเคลื่อนที่ไปสู่ ประชาชนตามท้องถิ่นต่างๆ เช่นในให้การศึกษโดยฉายภาพยนตร์ การสาธิต การบรรยาย การจัดนิทรรศการ เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศึกษานอกโรงเรียน ๒๕๒๔ ? : ๔) รวมทั้งเผยแพร่ชุดการเรียนรู้และเอกสารเผยแพร่ในลักษณะต่างๆรวม ๒๐๐ ฉบับ

การจัดกิจกรรมบริการการศึกษาเกี่ยวกับโครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน นี้จะทำให้ประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมาย ในภาคเหนือ ๓๐ หมู่บ้าน มีที่อ่านหนังสือ ประจำหมู่บ้านเพิ่มขึ้นอีก ๓๐ แห่งและในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๔๕ หมู่บ้าน ทำให้มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเพิ่มขึ้นอีก ๔๕ แห่งรวมทั้งสิ้น ๗๕ แห่ง แต่ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ นี้ สามารถดำเนินการไปได้ ๔๔ แห่ง (สำเนียง รัตนศัพท์, สัมภาษณ์)

ข. โครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านกับโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ

เนื่องจากการไม่รู้หนังสือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชนและการพัฒนาประเทศ รัฐบาลจึงได้กำหนดเป้าหมายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติระยะที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๕- พ.ศ. ๒๕๒๙ ที่จะลดอัตราการไม่รู้หนังสือ จากร้อยละ ๑๔.๕ เป็นร้อยละ ๑๐.๙ ซึ่งประมาณว่าจะลดจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือ ลงไปต่ำกว่า ๑.๕ ล้านคน (กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวง กองแผนงาน ๒๕๒๕: ๓) เพื่อสนองนโยบายดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการควยความ เห็นชอบคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติและคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา นอกโรงเรียน จึงได้จัดโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์

เพื่อลดอัตราการไม่รู้หนังสือในกลุ่มประชากรวัย ๑๔-๕๐ ปี ที่ไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ และอ่านเขียนไม่ไค้เป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก สำหรับผู้ไม่รู้หนังสือที่มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป จะสามารถเข้าร่วมโครงการไค้ตามความสนใจ ในขั้นต้นไค้กำหนดพื้นที่เป้าหมาย ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๗-พ.ศ. ๒๕๒๘ ไค้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศึกษา นอกโรงเรียน ๒๕๒๖ว: ไม่ปรากฏเลขหน้า)

ปี พ.ศ.	จำนวนจังหวัด	จำนวนผู้รู้หนังสือเพิ่มขึ้น
๒๕๒๗	๑๘	๑๐๐,๐๐๐
๒๕๒๘	๕๒	๖๐๐,๐๐๐
๒๕๒๙	๗๓	๘๐๐,๐๐๐
	รวม	๑,๕๐๐,๐๐๐

การที่ประชาชนรู้หนังสือแล้วแต่ขาดการอ่านอย่างต่อเนื่องก็อาจจะกลายเป็นผู้ไม่รู้หนังสือไค้ก็ ้วยเหตุนี้กระทรวงศึกษาธิการจึงไค้จัดวางโครงการต่อเนื่อง ขึ้นไค้โดยร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ และประชาชนในแต่ละหมู่บ้านให้ช่วยกันจัดให้มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนไค้มีโอกาสฝึกทักษะในการอ่านและแสวงหา ความรู้เพิ่มเติม และในที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน นอกจากจะมีหนังสือพิมพ์รายวันแล้ว ยังมีหนังสืออ่านเพิ่มเติมคานการเกษตร อนามัย ศิลปวัฒนธรรม และหนังสือที่เป็น เรื่องนารที่ เหมาะสมกับชาวชนบทด้วย ในขณะที่เดียวกันก็จัดให้มีที่บหนังสือเคลื่อนที่ ไปไว้ในที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านที่ เขา เกดท่ามาตร ฐานชั้นคำควย

โครงการร่วมพัฒนาที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

โครงการร่วมพัฒนาที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เป็นโครงการที่กำหนดขึ้น สำหรับคานงานในปี พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๒๘ แต่ขณะนี้ยังไม่ไค้รับการอนุมัติจากกรมการ ศึกษาออกโรงเรียนจึงยังไม่ไค้คานการ (สำเนียง รัตนสิทธิ์, สัมภาษณ์) อย่างไรก็ตามโครงการนี้เป็นโครงการใหม่ที่น่าสนใจ ซึ่งหากสามารถคานการไค้ตามที่กำหนดไว้จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงนำมาเสนอไว้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เป็นต้นมา กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษาได้จัดการศึกษาเพื่อบริการแก่ชุมชนในรูปที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ประชาชนได้ทราบข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง นอกจากนี้เพื่อเป็นการป้องกันการลืมนั่งสื่อบริการของประชาชนในหมู่บ้านอีกด้วย โครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านนี้ได้ขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว เพื่อสนองความต้องการของประชาชน แต่ขณะเดียวกันการดำเนินงานมีปัญหา โดยเฉพาะในด้านการส่งหนังสือพิมพ์ การดูแลรักษาและการปรับปรุงอาคารสถานที่ เพราะกรมการที่ได้รับการแต่งตั้งจากอำเภอไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้สม่ำเสมอเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัด ระดับอำเภอมีจำนวนน้อยไม่สามารถติดตามได้อย่างทั่วถึง จึงทำให้ต้องมีการยุบ การย้ายที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านอยู่ตลอดเวลา แมต้อมากองการศึกษาผู้ใหญ่จะได้พัฒนาขึ้นเป็นกรมการศึกษานอกโรงเรียน มีการจัดตั้งศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดในบางจังหวัดแต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ใหญ่หลวงไปด้วยคือ ทั้งนี้เพราะเมื่อยกระดับเป็นกรมแล้วการจัดการศึกษานอกโรงเรียนได้ขยายรูปแบบต่างๆ ตามไปด้วย ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านได้เปลี่ยนเป็นที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านโดยมิได้มีเฉพาะหนังสือพิมพ์เท่านั้นแต่ยังมีหนังสือ วารสาร และเอกสารต่างๆ รวมอยู่ด้วย อย่างไรก็ตามปัญหาในการดำเนินงานยังคงมีอยู่จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ วิธีการหนึ่งที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนคาดว่าจะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวและช่วยให้ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านที่มีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อให้ประชาชนในชนบทมีแหล่งข้อมูล ข่าวสาร หรือสื่อชนิดอื่นๆ ที่จำเป็น คือการร่วมกันดำเนินงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน โดยจัดทำโครงการร่วมพัฒนาที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านขึ้น ("โครงการร่วมพัฒนาที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน" ๒๕๒๕ร: ๑-๒)

โครงการร่วมพัฒนาที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านนี้ เป็นโครงการที่จะจัดทดลองที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไปไว้ดังนี้

๑. เพื่อให้มีแหล่งข่าวสารข้อมูลที่ดีในระดับหมู่บ้าน
๒. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนรักการอ่านและป้องกันการลืมนั่งสื่อบริการ
๓. เพื่อเตรียมความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจากหน่วยงานทั้งของรัฐ

และเอกชน

๔. เพื่อให้ทราบข่าวสารข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองตลอดทั้งเทคโนโลยีใหม่ๆ

นอกจากนี้ยังกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะไว้อีก ๒ ประการคือ

๑. เพื่อหารูปแบบการพัฒนาที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านรวมทั้งระหว่างหน่วยงานการศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับระบบการบริหาร
๒. เพื่อป้องกันการลืมนหนังสือของประชาชน

งบประมาณ

แต่ละหน่วยงานจะใช้งบประมาณของตนเองที่มีอยู่แล้วดำเนินการ ยกเว้นงบประมาณค่าหนังสือพิมพ์รายวัน ซึ่งกรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นผู้ให้การสนับสนุน การดำเนินงานโครงการนี้ได้กำหนดเป้าหมายไว้ทั้งในคานคุณภาพและปริมาณ ดังนี้ ("โครงการร่วมพัฒนาที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน" ๒๕๒๕: ๒-๓)

เป้าหมายคานคุณภาพ

๑. จะพัฒนาที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเดิมให้ม้ระบบการดำเนินงานที่ดีขึ้น
๒. สรรหาสื่อและผลิตสื่อขึ้นใหม่ให้ตรงกับสภาพและความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชน
๓. มุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านของตนจนสามารถดำเนินการเองได้
๔. ปรับปรุงที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านให้เป็นแหล่งวิทยากรของชุมชน โดยยึดหลักการเพื่อประชาชนโดยประชาชน

เป้าหมายคานปริมาณ

จะดำเนินการในพื้นที่ทั้งโรงเรียนหรือกลุ่มโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา วิทยาลัยครู มหาวิทยาลัย สามารถรับผิดชอบได้เป็นอันดับแรก โดยกำหนดว่าจะใช้เวลา ๓ ปี ระหว่าง ปี พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๒๘ ดังต่อไปนี้

ปีงบประมาณ	จำนวนที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	หมายเหตุ
๒๕๒๖-๒๕๒๗	๑๐๐	
๒๕๒๗-๒๕๒๘	๑๐๐	
๒๕๒๘-๒๕๒๙	๑๑๐	
รวม	๓๑๐-๓๒๐	ไม่เกิน ๕๐ แห่งสำหรับการขยาย

ควยหลักการที่ว่า ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านมิได้เป็นหน้าที่ของหน่วยงาน
หนึ่งโดยเฉพาะ แต่ถือว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกันของหน่วยงานที่จัดการ
ศึกษา ที่จะต้องพยายามจัดให้มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านในแต่ละท้องถิ่นให้ได้ ดังนั้น
โครงการนี้ จึงดำเนินงานในรูปคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วย

๑. ศึกษาธิการเขต ๔	ประธาน
๒. ศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่	รองประธาน
๓. ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่	รองประธาน
๔. ประธานกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา	กรรมการ
๕. ประธานกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา	"
๖. อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมที่รับผิดชอบ งานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	"
๗. ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา	"
๘. อธิการวิทยาลัยครูเชียงใหม่	"
๙. คณะคึกฉะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	"
๑๐. หัวหน้าภาควิชาส่งเสริมการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	"
๑๑. ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ	"
๑๒. ผู้อำนวยการวิทยาลัยที่เกี่ยวข้อง	"
๑๓. อธิบดีสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้	"
๑๔. ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดเชียงใหม่	กรรมการและเลขานุการ

โครงการร่วมพัฒนาที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน (เสนาะ บุญเทือง,
สัมภาษณ์) เป็นโครงการที่จะจัดทดลองขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖
โดยความร่วมมือกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบ
โรงเรียนได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา วิทยาลัย
มหาวิทยาลัย รวมทั้งกรรมการสภาตำบล และคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติ
งานพัฒนาชนบทระดับตำบล ตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่นด้วยกันส่งเสริม

ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เช่นในบริเวณใกล้เดียวกับโรงเรียนที่จัดตั้งครูและนักเรียนไปช่วยกันพัฒนาที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านให้เข้าเกณฑ์มาตรฐาน และจัดหาหนังสือวารสารต่างๆ ไปไว้ในที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านมากขึ้น ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

๑. เชิญหน่วยงานที่จัดการศึกษาของรัฐในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา วิทยาลัยครู และมหาวิทยาลัย ประชุมเพื่อทำความเข้าใจถึงสภาพปัญหาและความจำเป็นที่ต้องมีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านและตกลงในหลักการที่จะทำงานร่วมกัน

๒. ประชุมเพื่อพิจารณากำหนดแนวทางดำเนินการร่วมกัน และกำหนดพื้นที่เป้าหมาย

๓. จัดตั้งกรรมการรับผิดชอบโครงการ
๔. จัดทำแผนปฏิบัติการ
๕. ประชาสัมพันธ์งาน
๖. ดำเนินงานตามแผน
๗. ติดตามผลและประเมินผล

แนวทางในการดำเนินงาน

๑. การป้องกันการล้มหนังสือ ได้จัดให้มีการจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน โดยมีกระบวนการดังนี้

- ๑.๑ สืบรวจความต้องการของประชาชนในเรื่องหนังสือและที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
- ๑.๒ ประชุมแนะนำผู้นำหมู่บ้านผู้นำกลุ่มต่างๆ และเจ้าอาวาส
- ๑.๓ เลือกรวมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ซึ่งควรจะมีวาระการเป็นกรรมการ

๒. การจัดใหม่หนังสืออ่าน โดยดำเนินการดังนี้

- ๒.๑ ประชุมประสานแผนการผลิตสื่อร่วมกันระหว่างองค์การการศึกษาในภาคของรัฐบาลและเอกชน

๒.๒ มอบหมายความรับผิดชอบโดยกำหนดพื้นที่รับผิดชอบและกิจกรรมที่รับผิดชอบ

๒.๓ จัดตั้งศูนย์รับบริจาคหนังสือ คือ ที่ห้องสมุดประชาชนจังหวัด ที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด และสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ

๓. ส่งเสริมการรักการอ่านได้จัดให้มีการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการรักการอ่านโดย

๓.๑ จัดเกมส์ต่างๆ ในที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านหรือส่วนรวมในหมู่บ้าน ได้แก่

๓.๑.๑ จัดประกวดการเขียนและอ่านวรรณกรรมท้องถิ่น

๓.๑.๒ เล่านิทาน

๓.๑.๓ เล่าข่าวที่ตนเองสนใจในรอบสัปดาห์หรือเดือน

๓.๑.๔ ประกวดการอ่านร้อยแก้ว ร้อยกรอง

๓.๑.๕ จัดกลุ่มผู้รักการอ่าน

๔. การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานบนรากฐานความร่วมมือกัน ได้จัดตั้งชุมนุมอาสาสมัครพัฒนาที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านและส่งเสริมการอ่าน โดยให้โรงเรียนแต่ละโรงเรียนตั้งชุมนุม พร้อมทั้งกำหนดกิจกรรมและบทบาทหน้าที่

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. สามารถสร้างระบบข่าวสารที่คึกคักในหมู่บ้านอย่างน้อย ๓๑๐ หมู่บ้าน

๒. ประชาชนจะมีนิสัยรักการอ่านหนังสือเพิ่มขึ้น และสามารถป้องกัน การฉีกหนังสือของประชาชนได้มากขึ้น

๓. มีหน่วยงานการศึกษาทั้งโรงเรียนประถมศึกษา มัธยมศึกษา

๔. ได้รูปแบบการจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านที่จะขยายงานให้ กว้างขวางยิ่งขึ้น

โครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านในจังหวัดพิจิตร

โครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านในจังหวัดพิจิตร เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ โดยจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านขึ้น ๑๐ แห่ง (กระทรวงศึกษาธิการ กรมสามัญศึกษา กองการศึกษาผู้ใหญ่ ๒๕๒๐: ๑๘๑) และขยายงานเรื่อยมาจนกระทั่งใน พ.ศ. ๒๕๒๖ มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านทั้งหมด ๑๔๕ แห่ง ใช้งบประมาณค่าหนังสือพิมพ์ปีละ ๓๑๗,๕๕๐.-บาท (กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กองปฏิบัติการ ๒๕๒๖: ๑-๕)

โครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านในจังหวัดพิจิตรอยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายการศึกษามวลชน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพิจิตร โดยฝ่ายการศึกษามวลชนได้แบงหน้าที่ความรับผิดชอบในเรื่องที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านให้กับงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ซึ่งงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านของจังหวัดพิจิตรมีหน้าที่ดังนี้ คือ (ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพิจิตร ฝ่ายการศึกษามวลชน ๒๕๒๖?: ๒๕)

๑. สำรวจความต้องการและพิจารณาหมู่บ้านเป้าหมาย
๒. ประชาสัมพันธ์และประสานงานในการจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
๓. พิจารณาจัดแบ่งงบประมาณ
๔. พิจารณาจัดตั้ง ยืม หรือเปลี่ยนแปลง
๕. ประสานงานการประชุมกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
๖. ตรวจเยี่ยม นิเทศ ควบคุมดูแลที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
๗. จัดกิจกรรมพิเศษที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
๘. จัดหาเอกสาร วารสารต่างๆ เสริมที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
๙. พิจารณาตรวจสอบหลักฐานการเบิกจ่ายเงิน
๑๐. จัดทำทะเบียนที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
๑๑. พิจารณาที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านให้เป็นห้องสมุดตำบล หรือ หมู่บ้าน
๑๒. ประเมินผลรายงาน พัฒนารูปแบบของงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

เป้าหมายในการดำเนินงานที่วางไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน
จังหวัดพิจิตร ระยะเวลา ๕ พ.ศ. ๒๕๒๕- พ.ศ. ๒๕๒๙ (ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน
จังหวัดพิจิตร ๒๕๒๔: ๖๔) กำหนดว่าจะจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านให้
บริการประชาชนในพื้นที่ทุกอำเภอของจังหวัดรวม ๓๐ ตำบล ๑๔๖ หมู่บ้าน
โดยกำหนดงบประมาณและจำนวนที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านที่คาดว่าจะมีในปี
พ.ศ. ๒๕๒๕- พ.ศ. ๒๕๒๙ ไว้อย่างนี้

	๒๕๒๕	๒๕๒๖	๒๕๒๗	๒๕๒๘	๒๕๒๙
งบประมาณ	๖๑๑,๓๐๐.-	๖๒๖,๓๐๐.-	๖๔๐,๕๐๐.-	๖๕๕,๕๐๐.-	๖๗๐,๑๐๐.-
จำนวนที่อ่านหนังสือ ประจำหมู่บ้าน	๑๔๕	๑๕๕	๑๖๕	๑๗๕	๑๘๐

เนื่องจากงบประมาณไม่เพียงพอจึงทำให้ไม่สามารถดำเนินการไปถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ทั้งนี้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ ฝ่ายการศึกษามวลชนจึงสามารถดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านได้ ๑๔๕ แห่ง ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ ๑๐ แห่ง นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์หัวหน้างานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านจังหวัดพิจิตร (วรวิทย์ เมฆนพรัตน์, สัมภาษณ์) และศึกษาธิการอำเภอเมืองพิจิตร (วันิช พงศ์พัฒนจิต, สัมภาษณ์) ทำให้ทราบว่า การดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านของจังหวัดพิจิตรประสบปัญหาต่างๆ หลายประการดังนี้คือ

๑. การจัดตั้งหนังสือพิมพ์ ล่าช้า โดยเฉพาะที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านที่อาศัยอยู่กระปรกจากในเมืองนำหนังสือพิมพ์เข้าไป ถ้าเป็นเวลาปิดเทอมจะไม่มีหนังสือพิมพ์อ่านต้องรอจนกว่าจะถึงเวลาเปิดเทอมจึงจะได้อ่าน
๒. หนังสือพิมพ์ไม่อยู่ในที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
๓. กรรมการขาดความรับผิดชอบ บางคนไม่รู้จักหน้าที่ของตนเองและไม่มีการวางแผนการดำเนินงาน
๔. ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ออกไปตรวจเยี่ยม

จากปัญหาดังกล่าวนี้ฝ่ายการศึกษามวลชนศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดพิจิตรร่วมกับศึกษาธิการอำเภอและครูอาสาเดินสอนในหมู่บ้านจึงวางแผนในการแก้ปัญหาโดย วางโครงการต่างๆ คือ โครงการปรับปรุงที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

โครงการนิเทศตรวจเยี่ยมที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน โครงการอบรมกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน และโครงการประกวดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ซึ่งรายละเอียดของโครงการต่างๆ มีดังนี้คือ

โครงการปรับปรุงที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านที่ยังไม่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่กรมการศึกษาออกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ ให้ได้มาตรฐานขั้นต่ำ โดยในระยะแรกเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน จังหวัดพิจิตรและ ศึกษาธิการอำเภอออกทำการสำรวจที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านที่ควรปรับปรุงหลังจากนั้นดำเนินการปรับปรุงตามโครงการที่ร่วมกันทำไว้โดยเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ศึกษาธิการอำเภอ และครูอาสาสอน ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารและความรู้ทันต่อเหตุการณ์ของโลกปัจจุบัน และสามารถให้บริการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านได้อย่างเต็มที่ (ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดพิจิตร ๒๕๒๖? : ๓๔)

โครงการนิเทศตรวจเยี่ยมที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นโครงการที่ซ้ำที่ระดับต้น การตรวจเยี่ยมห้องสมุดประชาชนประจำอำเภอ โดยมีการตรวจเยี่ยมในเดือนกุมภาพันธ์ และเดือนพฤษภาคมของทุกปีจุดประสงค์ของโครงการนิเทศตรวจเยี่ยมที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านคือ เพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เพื่อให้การดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเป็นไปด้วยดีอย่างสม่ำเสมอเพื่อเป็นการประสานงานกันระหว่างศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน จังหวัดพิจิตรกับผู้นำงานระดับอำเภอและหมู่บ้าน และเพื่อให้กำลังใจพร้อมทั้งสร้างความเข้าใจที่ดีแก่ผู้นำงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านผู้รับผิดชอบโครงการนี้คือหัวหน้าฝ่ายการศึกษามูลนิธิ และหัวหน้างานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน และคาดว่าโครงการนี้ย่อมมีผลให้ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านมีสภาพได้มาตรฐานขั้นต่ำตามเกณฑ์ที่กรมการศึกษาออกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ สามารถบริการประชาชนได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้คณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านมีขวัญและกำลังใจในการทำงานมากขึ้น (ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดพิจิตร ๒๕๒๖? : ๔๖)

โครงการอบรมกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน มีวัตถุประสงค์

เพื่อให้กรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านมีความเข้าใจในหน้าที่และความรับผิดชอบ ทั้งของตนและของหมู่บ้าน รวมทั้งให้เข้าใจนโยบาย หลักการดำเนินงาน แนวโน้ม ในการจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน นอกจากนี้เพื่อให้คณะกรรมการสามารถปรับปรุง ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเห็นความจำเป็นของที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านที่มีต่อการ พัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษาชุมชน รวมทั้งใช้ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน จัดกิจกรรมอื่นๆ อันเป็นประโยชน์ใน โครงการอบรมกรรมการที่อ่านหนังสือประจำ หมู่บ้านนี้ นอกจากจะมีคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านระดับ อำเภอ ซึ่ง ในแต่ละอำเภอประกอบด้วยที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ๑๐ แห่ง รวมเป็นคณะกรรมการ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ๑๐ ชุด คิดเป็นจำนวน ๑๕๐ คนแล้วยังมีผู้แทน ราษฎรที่ส่งหนังสือพิมพ์ให้กับที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เขาตั้งเหตุการณ์ช่วย ใน การอบรมนั้นจัดให้มีการฉายภาพนิ่งประกอบคำบรรยาย การอภิปรายกลุ่มการปฏิบัติ และศึกษานอกสถานที่ หน้าที่ในการอบรมประกอบด้วย บทบาทและหน้าที่ของกรรมการ นโยบายหลักการและแนวโน้มของที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน การประสานงาน การ ประชาสัมพันธ์ การปรับปรุง การศึกษา และสำรวจสภาพปัญหา พร้อมทั้งการเก็บ รวบรวมข้อมูล และวางแผนแก้ไขปัญหาที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน (ศูนย์การศึกษานอก โรงเรียนจังหวัดพิจิตร ๒๕๒๖? : ๒๗-๒๘)

โครงการประกวดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เป็นโครงการที่ช่วยกระตุ้น

ให้กรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านปรับปรุงและดูแลที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนให้ดีขึ้นและได้เกิดมาตรฐานขั้นต่ำ ดังนั้นวัตถุประสงค์ ของโครงการประกวดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านคือ เพื่อส่งเสริมให้คณะกรรมการที่ อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน และประชาชน รวมมือรวมใจกันพัฒนาที่อ่านหนังสือประจำ หมู่บ้าน และเป็นการให้กำลังใจแก่คณะกรรมการที่พัฒนาที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเป็น อย่างดี โครงการนี้เดิมจะมีการติดตามผลและประเมินผลในเดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ของทุกปี แต่ในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ จะมีการติดตามผลและประเมินผล ๒ ระยะ ระยะแรกเดือนเมษายน - พฤษภาคม ระยะที่ ๒ เดือน กรกฎาคม - สิงหาคม โดยเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดพิจิตรจะเป็นผู้ทำหน้าที่ ติดตามผลและประเมินผล (วรวิทย์ เมฆนพรัตน์, สัมภาษณ์)

โครงการต่างๆ เหล่านี้จะจัดทำทุกปีและในกรณีที่ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านแห่งใดที่คณะกรรมการไม่สามารถจะปรับปรุงหรือพัฒนาให้ได้เกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำใดแล้วอาจจะได้รับคำแนะนำหรือคำตักเตือนจากเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดและระดับอำเภอแล้วก็ตามผู้ว่าราชการจังหวัดก็จะสั่งการให้ยุบ หรือ ย้าย โดยคำนึงตามเกณฑ์การโยกย้าย ยุบ เลิก ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

โครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านในจังหวัดพิจิตรมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นๆ เช่น เป็นแหล่งข่าวสารของหน่วยงานพัฒนาชุมชนเกษตรและหน่วยงานอื่นๆ เป็นที่นัดพบของประชาชนของหน่วยงานอื่น เช่น เกษตรตำบล รวมทั้งเป็นที่จัดกิจกรรมของประชาชนในหมู่บ้านนั้นๆ ด้วย

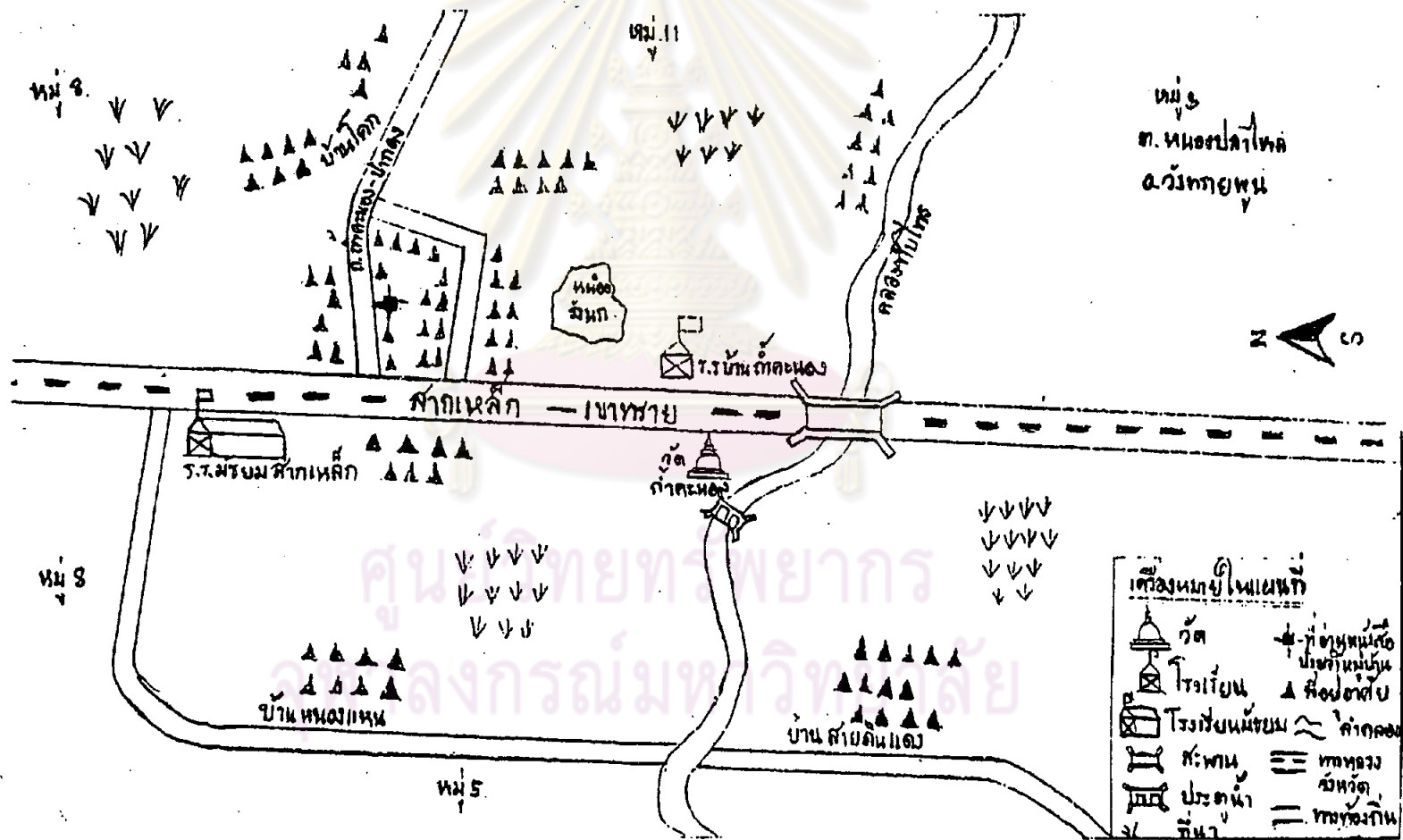
ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านตำบลดำคะนอง

ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านตำบลดำคะนอง (เจริญ ยอดจันทร์, สัมภาษณ์) จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ เป็นที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านที่ย้ายมาจากตำบลป่ามะคาบ โดยเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอปรึกษากับผู้ใหญ่บ้านและบุคคลสำคัญของท้องถิ่นแล้วร่วมกันกำหนดรายละเอียดสถานที่ตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านขึ้น หลังจากนั้นชาวบ้านในหมู่บ้านตำบลดำคะนอง รวมมือกันบริจาควัสดุก่อสร้างเช่น ไม้ ตังกะสี และช่วยกันสร้างที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านขึ้นบนที่ดินซึ่งซื้อมาในราคา ๕๐ บาท มีขนาดประมาณ ๑๒ ตารางวา

ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านตำบลดำคะนองตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสม คืออยู่ในชุมชนใหญ่ของหมู่บ้านมีการคมนาคมสะดวก อยู่ติดถนนสายตำบลดำคะนอง-ปากดง และห่างจากถนนสายสาکเหล็ก - เขาทราย ประมาณ ๕๐ เมตร ชาวบ้านสามารถใช้บริการได้สะดวก ใกล้กับที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านมีร้านค้าเล็กๆ ๓ ร้าน จึงมีผู้คนผ่านไปมาและมีการชุมนุมกันหนาแน่น อยู่ห่างจากวัดและโรงเรียน ประมาณครึ่งกิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีสภาพแวดล้อมที่ดี อากาศถ่ายเทสะดวก อนึ่งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านตำบลดำคะนองนอกจากจะใช้เป็นที่อ่านหนังสือพิมพ์และเอกสารต่างแล้วยังใช้เป็นที่พักพบเกษตรกรจากเกษตรตำบล ใช้เป็นที่พบปะสนทนาและปรึกษาราชการหรือ กันของชาวบ้านด้วย

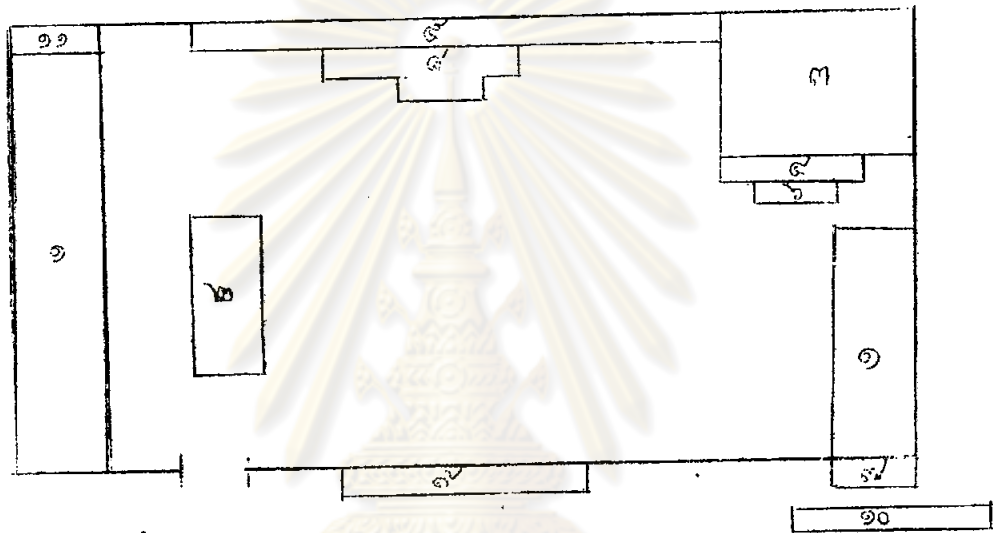

ภาพที่ ๑ แผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้านด่าคะนองและที่อาบน้ำร้อนประจำหมู่บ้านด่าคะนอง ตำบลสากเหล็ก อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านตำมะนองเป็นที่อ่านซึ่งได้เกณฑ์มาตรฐานชั้นคำ
ของกรมการศึกษาออกโรงเรียนโดยมีลักษณะต่างๆ สอดคล้องตามเกณฑ์ที่กำหนด
อาทิเช่น เป็นอาคารเอกเทศขนาด ๔ x ๖ เมตร มีความมั่นคงแข็งแรง กัน
แดดกันฝนได้ สามารถใช้เป็นที่ประชุม และมีป้ายชื่ออยู่นอกอาคาร เป็นต้น

"ภาพที่ ๒. แผนผังที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านตำมะนอง

๑. ม้านั่ง
๒. โต๊ะอ่านหนังสือ
๓. ตู้เก็บหนังสือและหนังสือพิมพ์เก่า
๔. กระดานดำ
๕. แผนป้ายปิดประกาศ
๖. ชั้นวางหนังสือพิมพ์
๗. ป้ายจุดนัดพบเกษตรกร
๘. ธงชาติ พระบรมฉายาลักษณ์ รูปพระพุทธรูป
๙. พระบรมฉายาลักษณ์ รูปพระพุทธรูป
๑๐. ป้ายชื่อที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
๑๑. ป้ายชื่อคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน

วัสดุอุปกรณ์ในห้องหนังสือประจำหมู่บ้านถ้าคณะนอกรวมประกอบด้วย

- โต๊ะ ขนาด ๑ x ๑^๑/_๒ เมตร
- ม้านั่ง ๒ ตัว ขนาดสำหรับผู้อ่าน ๑๐ คน และ ๖ คน
- แผนป้ายปิดประกาศ ๑ แผน
- กระดานดำ ๑ แผน
- ตุ๊กตหนังสือและหนังสือพิมพ์เก่า ๑ หลัง ทำด้วยสังกะสี
- ที่วางหนังสือพิมพ์
- ธงชาติ พระบรมฉายาลักษณ์ พระพุทธรูป
- ป้ายชื่อห้องหนังสือประจำหมู่บ้าน เขียนด้วยอักษรสีชาวนบนไม้แผ่นเดียว
- ป้ายรายชื่อคณะกรรมการห้องหนังสือประจำหมู่บ้าน
- ป้ายจุดนัดพบเกษตรกร

หนังสือและวัสดุการอ่านของห้องหนังสือประจำหมู่บ้าน ประกอบด้วย

- หนังสือพิมพ์ฉบับปัจจุบัน ๒ ฉบับ คือ ไทยรัฐ และ เคลลิวส์ และฉบับย้อนหลังประมาณ ๑ สัปดาห์ จัดเก็บไว้ที่ที่วางหนังสือพิมพ์และในตุ๊กตหนังสือพิมพ์เก่า ฉบับเก่ากว่านี้เก็บไว้ที่บ้านกรรมการผู้หนึ่งซึ่งรับผิดชอบดูแลโดยผู้ที่ต้องการอ่านไปขอยืมอ่านได้และถ้ามีมากหลายๆ เดือนจะนำไปขายและนำเงินมาใช้ในการปรับปรุงที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
- สารการศึกษานอกโรงเรียน
- สารการศึกษานอกโรงเรียนฉบับประจำการศึกษา
- ชาวเกษตรกร
- หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ๓ ฉบับ
- หนังสืออ่านเพิ่มเติมประจำการศึกษา ระดับประถมศึกษา เรื่องบ้านใหม่ และเรื่องความฝันของบัวทอง

* หมายเหตุ สํารวจเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๖

การดำเนินงาน

ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านตำบอง ค่าเนื้องานในรูปคณะกรรมการ ซึ่งเลือกมาจากผู้นำและชาวบ้านในหมู่บ้านตำบอง จำนวน ๒ คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านร่วมกันดำเนินการ โดยไม่มีวาระ และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการรับหนังสือพิมพ์จากร้านค้าในตลาดสดกเหล็ก เก็บหนังสือพิมพ์เก่า และดูแลที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน และปรึกษาหารือในการปรับปรุงที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ไม่มีการเก็บสถิติของผู้อ่าน

ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านตำบอง ปัจจุบันนี้ได้รับงบประมาณจาก กรมการศึกษานอกโรงเรียน เป็นค่าหนังสือพิมพ์ปีละประมาณ ๒,๑๕๐.-บาท ซึ่งในระยะ ๑ ปีแรก (พ.ศ. ๒๕๒๓) ได้รับงบประมาณสำหรับจัดซื้อหนังสือพิมพ์ วันละ ๑ ฉบับ

ในรอบปีที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๒๔) ได้รับเพิ่มเป็น ๒ ฉบับ ต่อมาได้เพิ่มเป็น ๓ ฉบับ ประมาณ ๒-๓ เดือน หลังจากนั้นก็ได้รับงบประมาณสำหรับจัดซื้อหนังสือพิมพ์วันละ ๒ ฉบับ มาจนปัจจุบัน ในการจัดหาหนังสือพิมพ์นั้น มีคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน คนหนึ่ง เป็นผู้รับผิดชอบในการนำหนังสือพิมพ์ ๒ ฉบับ คือหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และ เดลินิวส์ มาจากร้านค้าเป็นประจำทุกวัน และมีคณะกรรมการอีกคนหนึ่งเป็นผู้เก็บหนังสือพิมพ์ฉบับลงเวลาไว้ที่บ้าน และเปิดโอกาสให้ยืมมาอ่านได้ (จรัญ ยอดจันทร์, สัมภาษณ์)

ในปัจจุบันที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านตำบองประสบปัญหาหนังสือและเอกสารต่างๆ น้อยมากไม่พอเพียงกับความต้องการของผู้ใช้ เมื่อถึงฤดูแล้ง รดน้ำผ่านไปมาทำให้ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเต็มไปด้วยฝุ่น ทำให้เกิดความไม่ สะดวกแก่ผู้ใช้คณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านตำบองบางคนได้เข้ารับ การอบรมในโครงการอบรมคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน มีโอกาส ไปชมที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านแหล่งอื่นๆ ที่ชนะการประกวด จึงมีความคิดที่จะปรับปรุงที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านตำบองให้ดีขึ้นกว่าเดิมทั้งในค่านอาคาร และ การบริการโดยจะเริ่มต้นดำเนินการหลังจากเก็บเกี่ยวแล้วประมาณเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ (จรัญ ยอดจันทร์, สัมภาษณ์)